

ПРОБЛЕМИ РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ І МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Духовний розвиток як окремої людини, так і всього суспільства породжує проблему факторів і умов його забезпечення й зокрема проблему функціонування свободи совісті в цих процесах. Держава має гарантувати кожній людині право на вибір, публічне вираження своїх світоглядних уподобань. Зокрема в Законі України “Про свободу совісті та релігійні організації” наголошено, що “ніхто не може встановлювати обов’язкових переконань і світогляду”. Цій же меті служить проголошене Законом відокремлення школи від церкви, світськість державної освіти. “Громадяни можуть навчатися релігійного віровчення та здобувати релігійну освіту індивідуально або разом з іншими, вільно обираючи мову навчання” (ст. 6).

Але в одному Законі України порушує право кожного мати “переконання за своїм вибором”. Зокрема тут сказано, що “батьки або особи, які їх замінюють, за взаємною згодою мають право виховувати своїх дітей **відповідно до своїх власних переконань** (підкреслено мною – Н.Д.) та ставлення до релігії” (ст.20). Це право ніде не обґрунтовується, хіба що мається на оці те, що дитина до повноліття не є громадянином, вона, образно кажучи, вписана в паспорт батьків

Аналізуючи чинні українські та міжнародні правові акти, ми бачимо, що в них наголошується на відповідальності батьків або законних опікунів за релігійне виховання дітей. Але якщо в українських документах говориться лише про право батьків, то міжнародні правознавці наголошують на пріоритеті цього права щодо інших можливих вихователів, більше того, зазначають, що батьки “мають право визначати спосіб життя в рамках сім’ї у відповідності зі своєю релігією або переконанням, а також виходячи з морального виховання, яке, на їх думку, має одержати їх дитина”.¹

Навчати релігії дитину всупереч бажанням її батьків чи законних опікунів комусь іншому законом не дозволяється. Це можна лише у випадку, коли дитина не перебуває в опіці своїх батьків або опікунів, але при цьому все одно має враховуватися їх воля в питаннях релігії. В цитованій вище Декларації водночас зауважено, що практика релігії, в якій виховується дитина, не повинна “заподіювати шкоди ні її фізичному або розумовому здоров’ю, ні її повному розвитку”.

Проте, на нашу думку, як українські, так і міжнародні правові документи в питанні релігійного виховання дітей з огляду на право кожного на особистісний вибір віровизнання утримують внутрішню суперечність. Зокрема в тій же Декларації сказано, що “дитина убезпечується від будь-якої форми дискримінації на ґрунті релігії або переконань” (Ст.5, п.3), що керівним принципом в релігійному вихованні “є інтереси дитини” (п. 4). Але те, який зміст мають ці застереження, в названих документах не знайдеш. До того ж, незрозуміло, чому “інтереси дитини” обов’язково пов’язані із “навчанням релігії”. А може це не в її інтересах, може релігійне виховання, а воно є конфесійним, не сприяє формуванню в поліконфесійному середовищі “терпимості”, “братерства”, “дружби”, “поважання свободи релігій” та ін., до чого закликає ця ж Декларація?

Відтак з дошкільного віку дитині прививаються певні релігійні переконання. Дитина привчається виконувати релігійні обряди, слідує певним релігійним традиціям. Але це відбувається не тільки на рівні мікроколективу, яким є сім’я, а й на рівні макроколективу, яким для неї спочатку може поставати дитячий садочок. В дошкільних закладах діти одержують в доступній для них формі інформацію про релігію, беруть участь в колективному відзначенні християнських свят. Постає при цьому питання узгодженої співпраці сім’ї та садочка в релігійному вихованні, бо ж діти не обов’язково можуть бути із сімей віруючих, сімей християн традиційних конфесій, а то й взагалі не з християнських сімей.

Постає ще одне питання: А чи повинні батьки взагалі до повноліття своєї дитини вести її релігійне виховання? Вважаємо, що так. Дитина – повноправний член сім’ї. І ось для того, щоб у малюка не виникло почуття дискомфорту в сімейному мікросередовищі,

¹ Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії чи переконань. – Ст. 5, п.1.

він має сприймати вірування своїх батьків, релігійні традиції сім'ї. Маючи матеріальну залежність від батьків, дитина водночас переймає і духовну залежність від них: їх конфесійні уподобання стають і її уподобаннями.

Але чи порушується при цьому її право на вибір віровизнання. Думаю, що ні. Досягнувши повноліття, вона (вже одержавши всі громадянські права) набуває гарантованого Конституцією України права на свободу совісті, права, яке дозволяє в разі потреби “змінювати релігію або переконання за своїм вибором”, сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої (Закон України. – Ст. 2), вибір нової релігії. Відмінної від тої, в якій виховували батьки, може призвести до певних конфліктів з ними вже на релігійному ґрунті. Але після набуття їх дитиною статусу громадянина їх попередні права вже не мають сили: їх син чи донька одержують право на свободу світогляду, вільного вибору віровизнання.